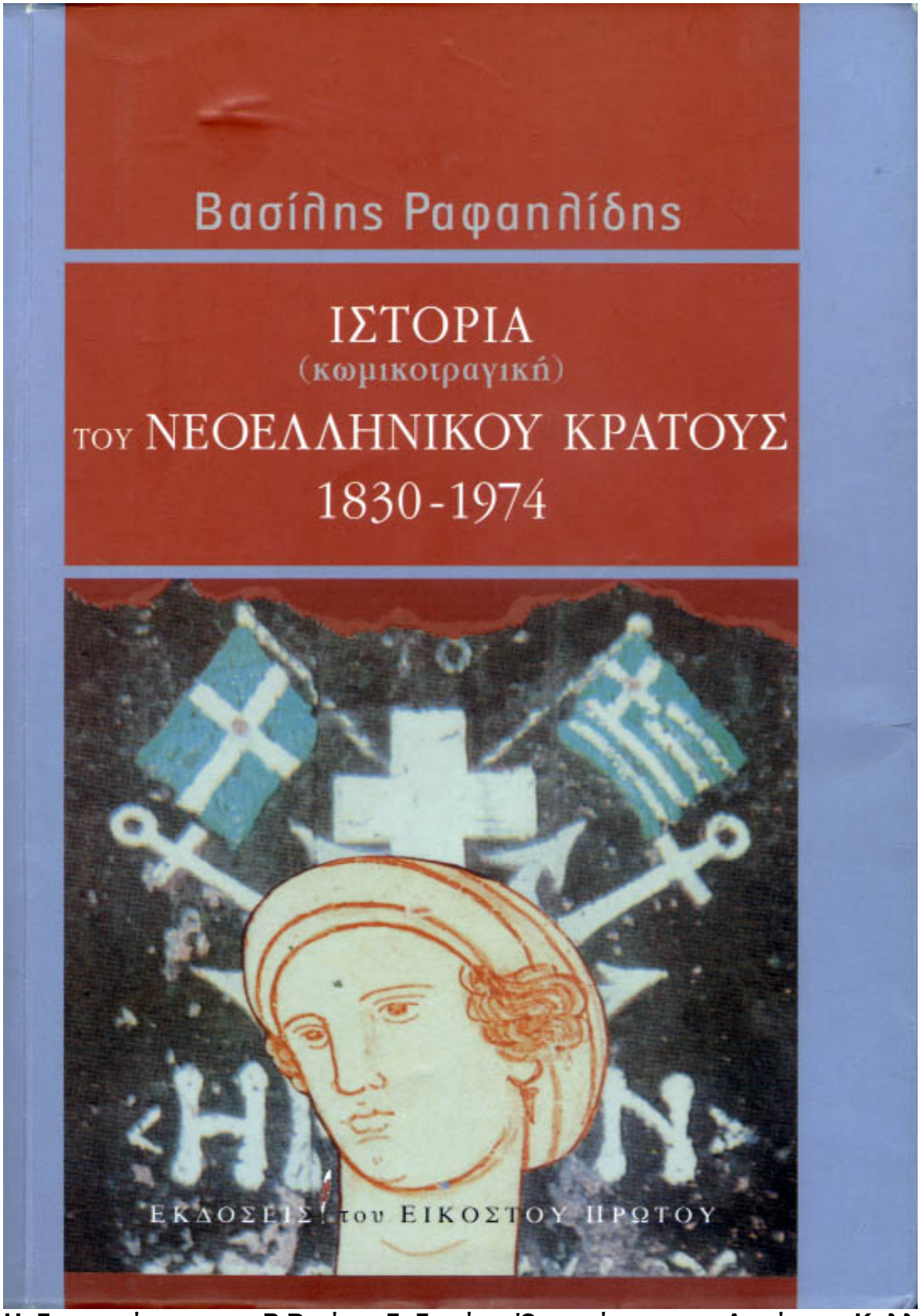

Η ιδιαιτερότητα του Β.Ρ. είναι δεδομένη. Όπως έχει πει ο Δημήτρης Κολλάτος,: *«Ο Ραφαηλίδης έχει ένα σκληρό και γρήγορο λόγο. Ενοχλεί. Αλλά το διάβασμα της*

Ιστορίας που κάνει, είναι σημαντικό γιατί μας βοηθάει.»

Αιρετικός, ασυνήθης ο λόγος του σχωρεμένου κινηματογραφικού κριτικού, αλλά λόγος. Θέση και άποψη. Όπως οι συντριπτικά περισσότεροι, αν όχι όλοι οι ταλαιπωρηθέντες λόγω πολιτικών φρονημάτων, έτσι και ο Β.Ρ. μοιραία επηρεάζεται από τα βιώματά του. Λογικό και ανθρώπινο.
Αυτό σε τίποτα δεν αλλοιώνει την ιστορική ματιά του, επιβεβαιώνει την ιδιαιτερότητά του και δικαιώνει την άποψη Κολλάτου.

Στο φινάλε, ο ίδιος τοποθετείται και δηλώνει ότι το ογκώδες πόνημά του, επιμένει περισσότερο στα αρνητικά, παρά θετικά γεγονότα, ότι τον ενδιαφέρουν πιο πολύ οι προδότες, οι δοσίλογοι και οι πατριδοκάπηλοι, παρά όσοι νοιάστηκαν πραγματικά για το τόπο. Συχνά προβάλει το παρελθόν στις σύγχρονές του καταστάσεις, κριτικάροντας τα στραβά της εποχής του.

Σε αυτό το μοτίβο ξετυλίγει τις ερμηνείες του για τα ιστορικά γεγονότα και το πρώτο δείγμα μας το δίνει ευθύς εξαρχής (σ.15) γράφοντας:
«Το γεγονός πως συνεχώς γκρινιάζουμε για την εξάρτησή μας από τους ξένους, είναι μάλλον ανιστόρητο, αφού υπάρχουμε ως κράτος χάρη στην πολιτική των ξένων. Αλλά και στα δάνεια που δίνουν συνεχώς οι ξένοι για να συντηρούν ένα τεχνητό κράτος για λόγους γεωπολιτικούς και όχι φιλελληνικούς.»

Σε αντίθεση με τον Σκαρίμπα, εξυψώνει τον χαρακτήρα και τις δραστηριότητες του Καποδίστρια, χωρίς να αποκρύπτει το δικτατορικό τρόπο διοίκησης του, θεωρεί ότι ήταν μια μεγάλη ευκαιρία για τον τόπο και η δολοφονία τους από τους Μαυρομιχάληδες μεγάλη συμφορά.

Αποκαλεί λοιπόν τον Δημ. Βούλγαρη (σ.42), *«ένα από τα μεγαλύτερα καθάρματα που ανέδειξε ποτέ τούτος ο καθαρματοπαραγωγός τόπος»*
, ενώ δεν αφήνει στο απυρόβλητο του Θοδ. Δεληγγιάνη για τον οποίο ένας από τους πιο ελαφρείς χαρακτηρισμούς είναι κοκορόμυαλος και του χρεώνει την καταστροφή του '97. Αντίθετα πλέκει το εγκώμιο του Χαρ. Τρικούπη, του οποίου όλοι κόποι πήγαν χαμένοι (σ.49).

Φωτίζει σχετικά άγνωστες στο ευρύ κοινό αναγνωστικό κοινό απόψεις, όπως ότι *«την επανάσταση στην Κρήτη την προκάλεσε ο Αβδούλ Χαμίτ, για να τραβήξει την προσοχή της Διεθνούς κοινότητας από την σφαγή των Αρμενίων»*
(σ.52), ή την δυστροπία των Σαμίων να ενσωματωθούν με την Ελλάδα (σ.73).

Αντιτίθεται σφόδρα στην Μεγάλη Ιδέα, αμφιταλαντεύεται για τον Βενιζέλο, καθώς εξάρει το πολιτικό του ένστικτο, αλλά καταθέτει πως *«η πολιτική του ιδιοφυΐα κοντά σε αυτή του Κεμάλ μοιάζει δεύτερης ποιότητας»* (σ.101),

ενώ για τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου γράφει πως ήταν «υψηλού ήθους» και για τον Ανδρέα Μιχαλακόπουλο ότι ήταν «
ο περισσότερο καλλιεργημένος και αποδεδειγμένα μετριοπαθής πολιτικός της εποχής του»
(σ.124).
«Ο πανέντιμος και φωτισμένος Αλέξανδρος Παπαναστασίου ήταν πάντα δίπλα του αλλά ο Βενιζέλος δεν τον συμπαθούσε και τόσο, όπως δεν συμπαθούσε κανέναν που θα μπορούσε να τον αμφισβητήσει σαν τον αδιαφιλονίκητο ηγέτη της δημοκρατικής παράταξης, αν και ο ίδιος δεν ήταν τόσο δημοκράτης».

Ο Κονδύλης είναι σχεδόν «αγράμματος» (σ.127), «καλοπροαίρετος, αλλά τέλειο σύμβολο της ελληνικής τσαπατσουλιάς και ιδεολογικής αταξίας» (σ.128), ο Θεόδωρος Πάγκαλος *«έντιμος αλλά χρησιμοποιούσε περισσότερο τον νωτιαίο μυελό του και λιγότερο το μυαλό του».*
Περιγράφει αναλυτικά την Μεταξική δικτατορία, *«ο φασισμός απαιτεί τάξη στρατώνας, ασφάλεια φυλακής, ησυχία νεκροταφείου»*
. (σ.139),
«ο φασισμός είναι λαϊκισμός και κάθε λαϊκισμός είναι φασισμός κατά βάσιν και ουσίαν»
.
«Ο φασισμός είναι κοινωνικό καθεστώς σπέσιαλ για μικροαστούς».
(σ.153). Μας υπενθυμίζει ότι η υπόδειξη για την τοποθέτηση του Μεταξά ως αντιπρόεδρο στην κυβέρνηση Δεμερτζή ήταν του Βενιζέλου, ο οποίος δεν πρόλαβε να αντικρίσει τις συνέπειες της.

Κατά την γνώμη του ο Γεώργιος Παπανδρέου είναι *«αντιστασιακός της πεντάρας»*, *«παπατζής»*
και
«πράχτορας των Άγ
γλων» (σ.174), ή ακόμα
«ο άνθρωπος που θα μπορούσε να είναι ο νέος Ελ. Βενιζέλος, αν δεν ήταν τόσο απροκάλυπτα κυνικός»
(σ.295), ενώ ο Θεοτόκης
«κρατικός αρχιτρομοκράτης»
(σ.219).
Περιγράφει το Γ΄ Ψήφισμα ως *«ένα σωρό κατασκότεινες και ασαφέστατες διαζευκτικές λύσεις για στρατοδικεία»,* ενώ μας θυμίζει τον τρομακτικό συμβολισμό ότι η πρώτη γυναίκα θύμα του Γ΄ ψηφίσματος ήταν μια νεαρή δασκάλα με το όνομα Ειρήνη (σ.220).

Δεν θα μπορούσε να αφήσει ασχολίαστο χαστούκι του Paul Porter στον Στεφ. Στεφανόπουλο (σ.228), ενώ αναλύει τολμηρά, ως συνήθως, όλη την περίοδο του Εμφυλίου. Χρησιμοποιώντας συχνά τις αγαπημένες του λέξεις *«κομπραδόροι»* και *«παρακεντέδες»*, σαφώς περιγραφικές για την άποψή του περί των μεταπολεμικών κυβερνήσεων.

Για τον εμφύλιο μας παρέχει σειρά από λεπτομέρειες που αναδεικνύουν το ζοφερό κλίμα, όπως για το τέλος του Καπετάν Ανάποδου στην Εύβοια που σφάζεται από τον τελευταίο επιζόντα αντάρτη του, ο οποίος κομίζει το κομμένο κεφάλι του διοικητή του στις αρχές για

να σώσει το δικό του (σ.263), η τα περίεργα του αντάρτικού σε Κρήτη, Σάμο, Κεφαλλονιά.

Επιμένει ότι βασική αρχή του Εθνικού Στρατού δεν ήταν η ήττα των αντιπάλων, αλλά η ολοκληρωτική εξόντωσή τους, σημείο επί του οποίου συμφωνούν πολλοί ιστορικοί. Σε αυτό το κουβάρι ο Ζαχαριάδης με την ρήση «όπλο παρά πόδα» *«διαπράττει την μεγαλύτερη γκάφα που διαπράχτηκε ποτέ σε όλα τα αντάρτικα όλων των εποχών»* (σ.278), ενώ *«ο εντιμότατος Καραγιώργης δεν έχει σχέση με τον πολιτικό κυνισμό»*, ήταν «το πρώτο εξιλαστήριο θύμα για μια ήττα, που έκανε ότι μπορούσε για να την αποτρέψει». (σ.279).

Ο Παναγιώτης Πιπινέλης είναι «ζάμπλουτος μπουρδελοαριστοκράτης» λόγω της ιδιοκτησιακής σχέσης που είχε με τα προπολεμικά Βούρλα στον Πειραιά, αλλά και *«ανθρωπάκι του κερατά»*, ενώ ο Παπάγος *«καθόλου αναξιοπρεπής»* (σ.279) Ο Τζων Θεοτόκης *«βεβαιωμένα πράκτορας των Άγγλων»* (σ.281), ο Ιωάννης Σοφιανόπουλος *«πανέντιμος άνθρωπος»* (σ.282), ο Παναγιώτης Κανελόπουλος *«έξυπνος που παριστάνει τον διανοούμενο»* (σ.284).

Μας περιγράφει γλαφυρά την υπόθεση Μπελογιάννη, το πως λειτούργησε το κράτος, το παρακράτος, η Δικαιοσύνη, το πως κώφευσε η ελληνική κυβέρνηση στις εκκλήσεις διεθνών προσωπικοτήτων, το πως καταδικάστηκε και εκτελέστηκε ο, κάθε άλλο άλλο παρά ταξικός εχθρός, Δημήτρης Μπάτσης, την μυστηριώδη και μακρά συνάντησή του με τους αστυνομικούς διευθυντές Ρακιντζή και Πανόπουλο και την αντίδραση – διαμαρτυρία του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Σπυρίδωνος (σ.330).

Ασφαλώς υπάρχει και αναφορά για τον *«εκπληκτικό, εντελώς εκπληκτικό άνθρωπο»* Νίκο Πλουμπίδη, που *«όσο κι' αν ψάξεις, δεν θα βρεις στην παγκόσμια ιστορία του 20ου αιώνα πιο τραγική προσωπικότητα από αυτήν»* (σ.341), μα και την στάση του Κ.Κ.Ε., που χαρακτηρίζει ως τερατώδη, αλλά και σε ένα σπαραξικάρδιο άρθρο του Γιάννη Μαρίνου που δημοσιεύτηκε αρκετά αργότερα, τον Απρίλιο του '77 στο περιοδικό Ταχυδρόμος.

Αναφερόμενος στην οκταετία Καραμανλή, αφήνει σαφείς αιχμές για τον τρόπο αναρρίχησής του, δεν αμφισβητεί τις οργανωτικές και διοικητικές του ικανότητες, κατακεραυνώνει τον αυταρχισμό του, τις εκλογές βίας και νοθείας του '61 και την ανοχή του (τουλάχιστον) στο παρακράτος. Δεν λησμονεί τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, την υπόθεση Μέρντεν, τις συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, τις παγωμένες πιστώσεις.

Περιγράφει την δημιουργία της Ένωσης Κέντρου, ως *«καθαρά και απροκάλυπτα αμερικάνικο δημιούργημα»* (σ.361), το

ένα ένα τέσσερα ως
«το πιο πετυχημένο και διαρκές σύνθημα που ακούστηκε ποτέ σε ένα τόπο που πάσχει από πληθωρισμό συνθημάτων»
(σ.366), πιστεύει ότι την δολοφονία του Λαμπράκη
«διέταξε μάλλον η Βασίλισσα, σίγουρα ερήμην του Καραμανλή»
(σ.372), ενώ καταλήγει στο εξής συμπέρασμα:
«Την Ελλάδα την έφαγε η Δεξιά με μαχαίρι και πηρούνι. Το λιγοστό που απόμεινε το έφαγε το ΠΑΣΟΚ».

Στα Ιουλιανά, αποκαλεί τον τέως *«Τσόγλανο», «σαχλαμάρα που υποδύεται τον βασιλιά», και «μαλάκα»* (σ.404), ξεμπροστιάζει τους Ηλία Τσιριμώκο και Στέφανο Στεφανόπουλο, και κατακρίνει τον Γ. Παπανδρέου που
«δεν εκμεταλλεύεται αυτή την εκπληκτική δύναμη του αφηνιασμένου πλήθους»
(σ.406).

Μπαίνοντας στην περίοδο της *«χούντας των συνταγματαρχών»* περιγράφει τον Παττακό ως *«γεννημένο ηλίθιο με κλούβιο κεφάλι»* (σ.413), επιχειρηματολογεί ενάντια στο
«αναίμακτο της επαναστάσεως»,
περιγράφει τις τρείς τάσεις της χούντας, ενώ διατείνεται πως: «
δεν υπήρξε σοβαρή αντίσταση κατά της χούντας
» (σ.419) που «
ήταν λίγο ως πολύ πλατωνική, εκτός από την ηρωϊκή μεν αλλά δυστυχώς αποτυχημένη απόπειρα του Αλέξανδρου Παναγούλη»,
ενώ
«το μόνο θεσμικό όργανο που κατάφερε να αντισταθεί, ήταν το Συμβούλιο Επικρατείας»
(σ. 430).

Αναφέρεται στους Γκιζίκη και Μπονάνο ως *«τοποτηρητές του Καραμανλή»* (σ.435) και ισχυρίζεται ότι υπήρχε σχέδιο ομαλής παράδοσης της εξουσίας στον Καραμανλή, το οποίο καθυστέρησε από την κίνηση Ιωαννίδη.
Χαρακτηρίζει το Πολυτεχνείο ως *«αυθόρμητη, αυτοκαθοδηγούμενη, και ακαθοδήγητη από τα κόμματα φοιτητική εξέγερση»* (σ.436), ενώ χρεώνει το αποτυχημένο της επιστράτευσης στο γεγονός ότι
«οι χουνταίοι είχαν πουλήσει τα όπλα σε Αφρικανικές χώρες»
(σ.437).

Τέλος εκφράζει την άποψη ότι *«πρέπει να χρωστάμε χάριτες στη χούντα που έδιωξε τον βασιλιά, γιατί δεν νομίζω ότι οι δημοκράτες θα τολμούσαν να τον διώξουν»*
(σ.442), ενώ τοποθετεί πολιτικά την Ελληνική χούντα στο χώρο της στρατιωτικής δικτατορίας και όχι του φασισμού (σ. 443).

Ο Βασίλης Ραφαηλίδης, δεν ανήκε στη χωρία των ανθρώπων που καλλωπίζουν το λόγο τους. Είναι, ως αφηγητής, ευθύς, συχνά αιρετικός, όχι σπάνια αιχμηρός σε αξίες που κάποιοι άλλοι πιστεύουν, όπως π.χ. ότι η *«Αθηναϊκή Δημοκρατία χρωστούσε την λάμψη της*

στη βάναυση εκμετάλλευση των "συμμάχων" της Συμμαχίας της Δήλου».

Δεν θα σε αφήσει, ως αναγνώστη, να πλήξεις και όσους δεν συγκινήσει, θα θυμώσει. Χρήσιμη, η προσφορά του στην ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων που διέπουν τα της πατρίδας μας.